సరసజనమనోభిరామము.

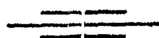

గ్రంథకర్త:
కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు

ప్రకాశకులు:
హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము
1950

ఈ కథయందువచ్చు పాత్రములు

పురుషులు

విక్రమసింహుఁడు—కళింగపట్టణనివాసుఁ డైనయొక రాజపుత్రుఁడు; మోహినిభర్త.

వీరసేనుఁడు—ఉత్కలదేశపురాజు, చాతుర్యవతిభర్త.

జలధీశుఁడు—విక్రమసింహునిప్రాణము కాపాడిన యోడనాయకుఁడు

శూరవర్మ—చాతుర్యవతి పురుష వేషము వేసికొనియున్నప్పుడు పెట్టుకొన్న పేరు.

స్త్రీలు

చాతుర్యవతి—కళింగదేశపురాచకూఁతురు, విక్రమసింహునిచెల్లెలు, వీరసేనుని రాణి.

మోహిని—ఉత్కలదేశపురాజపుత్రి, వీరసేనుని నిరాకరించి విక్రమసింహుని వివాహము చేసికొన్నయువతి.

శ్రీ

సరసజనమనోభిరామము

కళింగదేశమునకు రాజధానియైనకళింగపట్టణమునందు విక్రమ
సింహుఁ డనుయావనపురుషుఁ డొకఁడును చాతుర్యవతియనుయావన
స్త్రీయొకతెయును తోఁబుట్టువులుగలరు. క్షత్రియవంశమున కలంకా
రముగా జన్మించిన యాయిద్దఱును కవలవా రగుటచేత రూపమునం
దణుమాత్రమును భేదములేనివారయి యెఱిఁగినవారుసహిత మొకరిని
జూచి యొకరని భ్రమపడునంత యాకారసామ్యము గలవారయి స్త్రీ
పురుషులగుటచేత వస్త్రధారణమునందుఁ గలిగినభేదమే లేక
పోయినయెడల గృహమునఁ గలవారుసహితము వారిని వేఱువేఱు
నానవాలుపట్టుట దుస్సాధ్యముగా నుండెను. వారిరువురును నిరుప
మానసౌందర్యము గలవా రయి చూచువారికన్నుల కుత్సవము
చేయుచుండిరి. వారు గంగాయాత్ర చేయవలెనని యొకయోడమీఁద
వంగదేశమునకు సముద్రయానముచేయుచుండఁగా వారెక్కినయోడ
పగిలిపోయి యేకకాలమునందు జననమొందినయాయిరువురు మరల
నేకకాలమునందే మరణముఁబొందవలసినగతిపట్టినట్టు కనఁబడెను. వా
రెక్కినయోడ గాలివానచేత నొకపర్వతమునకుఁ దగిలి పగిలిపోఁగా
నందున్నవారిలోఁ గొందఱుమాత్రమే ప్రాణములు దక్కించుకోఁ
గలిగిరి. ఆసమయమునం దానౌకాధికారి చావఁగా మిగిలినతనపడవ
వాండ్ర నొక్కచిన్నపడవలో నెక్కించుకొని వారితో చాతుర్యవతిని
గూడఁ దీసికొనిపోయి యుత్కళదేశమున కప్పుడు రాజధానిగా నున్న
పురుషోత్తమపురమునందు వారి నందఱిని సురక్షితముగ దింపెను.

అప్పుడు చాతుర్యవతి తానుబ్రతికినందుకు సంతోషపడుటకుమాఱుగాఁ దనసహోదరునికి సంభవించినవిపత్తును దలఁచుకొని దుఃఖపడసాగెను. ఆమెదుఃఖమును జూచి జాలిపడి యానౌకాధిపతి యోడ పగిలినప్పు డామెసోదరుఁ డొకతెరచాపకొయ్యను పట్టుకొని యీఁదుచు నీటి పయిని తేలి యొడ్డువంకఁ బోవుచుండఁగాఁ దాను జూచితి ననియు నాతనికిఁ బ్రాణభయము లే దనియుఁ జెప్పి ధైర్యము చెప్పి యామె నోదార్చెను. ఆతఁడు చెప్పినధైర్యపుమాటలవలనఁ జాతుర్యవతి కొంత యూఱట పొంది, ఈక్రొత్తదేశములో నాకస్మికముగా నేకాకిని యయిపోయిన తనగతి యిఁకముం దేమికావలయునా యని యాలోచించుచు, ఆనౌకాధికారిని జూచి "అన్నా! ఈదేశమును గుఱించి నీకేమైనఁ దెలియునా?" అని యడిగెను. 'ఈరాజధానికిఁ గొన్నిదినముల ప్రయాణములోనే నేను పుట్టి పెరిఁగినవాఁడ నగుటచేత నాకీ దేశముసంగతి చక్కఁగాఁ దెలియును' అని యతఁ డుత్తరము చెప్పెను. 'ఈదేశము పాలించుప్రభు వెవ్వరు?' అని యామె మరల నడిగెను. ఉత్కలదేశమును వీరసేనుఁ డనురాజు పాలించు ననియు, అతఁడు మహాగుణపరాక్రమసంపన్నుఁ డనియు, ఆనౌకాధిపతి చెప్పెను. 'అవును, వీరసేనునిపేరు నేనివఱకే విన్నాను. అతఁడవివాహితుఁ డనియు నసమానరూపగుణసంపన్నుఁ డనియు మాతండ్రిగారు చెప్పుచుండెడివారు' అని చాతుర్యవతి పలికెను. "ఆతని కిప్పటికిని వివాహముకానే లేదు. నెలదినములక్రిందట నేనీపట్టణమునకు వచ్చినప్పు డతఁ డొక సామంతప్రభువుకూఁతు రయిన మోహిని యనుయువతీరత్నమును గామించియున్నాఁ డనియు, సంవత్సరముక్రిందట నామెతండ్రియు దదనంతర మల్పకాలములోనే యామెప్రియసోదరుఁడును లోకాంతరగతు లగుటనందున నాసుందరి చింతాక్రాంత యయి పరులమొగముచూడక

పురుషులతో సంభాషింపకున్నదనియు, జనులప్పుడు చెప్పుకొనుచుండిరి' అని యతఁడు తానెఱిఁగినది చెప్పెను. తనవలెనే భ్రాతనుపోఁగొట్టుకొని ప్రేమాతిశయముచేత నాతనినిమిత్తము శోకించుచున్న యాయుత్తము రాలినిజూచి సేవింపవలెనన్నయభిలాష తనకుఁ గలిగినదని చెప్పి, తన్నామెయొద్దకుఁ గొనిపోయి యొప్పగింత పెట్టఁగలవాయని యాతని నడిగెను. సహోదరమరణదినము మొదలుకొని మోహిని యితరుల నెవ్వరిని జూచి మాటాడకుండుటచేతను, అప్పటినుండియు నామె రాజు నకు సహితము దర్శన మీయకుండుట చేతను, అపని యసాధ్య మని యతఁడు చెప్పెను. అంతట చాతుర్యవతి యాప్రయత్నమునుమానివేసి పురుషవేషము వేసికొని రాజువద్దనే యొకసేవకుఁడుగా కొలువుకుదర వలెనని మనస్సులో నొకయాలోచన చేసెను. యౌవనవతియైన యొకచిన్నదానికి పురుషవేషమును ధరించి పురుషునివలె నటింపవలె నన్నబుద్ధి పుట్టుట వింతగాదే యనినను, వింతదేశములో నేకాకినియు రూపవతియు యౌవనవతియునయియున్న తనయసహాయత్వమునుదలచు కొని చాతుర్యవతి యాపని కనిశ్చయించుకొనెను. ఈయాలోచనను దన ప్రాణదాతయైన నౌకాధికారితోఁ జెప్పుటకు మొట్టమొదట కొంచెము సంకోచపడినను, ఆతని సత్స్వభావమును దనయెడలఁగలవాత్సల్యమును విచారించి తనయభిమతము నాతనికిఁ దెలుపఁగా నతఁడామెకు సాయము చేయుటకుఁ బూనుకొనెను. అప్పుడామె యాతనిచేతికిఁ గొంతసొ మ్మిచ్చి పరిమాణమునందును వర్ణమునందును సరిగాఁ దనసోదరుఁడు ధరించుకొనురీతిబట్టలను తెచ్చిపెట్టుమని వేఁడుకొనెను. ఆమె నియ మించినరీతిగా నతఁడు వస్త్రములనుసిద్ధముచేయించి తీసికొని రాఁగా, ఆనూతనవస్త్రములను ధరించి యచ్చునఁబొడిచిన ట్లామె తనసోదరుని వలెనయ్యెను. దైవికముగా నామెసోదరుఁడు యువనవిక్రమసింహుఁడు

కూడ జలగండమును తప్పించుకొని బ్రతికి యీపట్టణమున కొకసారి వచ్చుట తటస్థించినందున, ఈనూతనవస్త్రధారణమునుబట్టి యప్పుడు కలిగినభ్రమలనుగూర్చి ముందు యుక్తసమయమున ముచ్చటింపఁబడును.

చాతుర్యవతికి హితకాముఁడయినయానౌకాధికారి రాజాస్థానమునందుఁ గొందఱాప్తులను గలవాఁడగుటచేత స్త్రీని పురుషునిగా మార్చివేసినతరువాత శూరవర్మ యని నూతననామకరణము చేసి యామెనుగొనిపోయి రాజసందర్శనము చేయించెను. ఆ యపూర్వసుందరపురుషునియొక్క వాక్యనైపుణికిని వినయవర్తనమునకును సంతోషించి రా జాతని తనయంతరంగభృత్యునిగాఁ జేకొనుట కంగీకరించెను. చాతుర్యవతియొక్క మనోరథ మంతయు నింతేయయినందున నామె కృతార్థురాలయి నాఁడు మొదలుకొని వినయభక్తులతో స్వకృత్యములను రాజుమనస్సున కెక్కునట్లుగా నిర్వహించుచు శీఘ్రకాలములోనే సమస్తభృత్యవర్గములోను దానొక్కతయే రాజునకు నమ్మినబంటయ్యెను. అందుచేత రాజు మనసు గలిసినపరిజనునియొద్దఁ దన రహస్యమునేమియు దాపురముచేయక తాను మోహినిని మోహించుటను గూర్చినచరిత్రమునంతను శూరవర్మతోఁ జెప్పెను. చిరకాలమునుండి తాను మోహినిని కామించి యామె యనుగ్రహసంపాదనమునకయి ప్రయత్నముచేయుచుండుటయు, సౌందర్యగర్వముకలదయి యామె తనప్రార్థనలను పెడచెవులనుబెట్టి తనకు దర్శనసుఖమయిన నియ్యకొల్లక నిరాకరించుచుండుటయు, ఏకాంతమునం దొకనాఁడు తనవలపుకథ యాద్యంతమును వీరసేనుఁడు శూరవర్మతో నేకరువు పెట్టెను. అవ్యాజానురాగము గలతనప్రార్థనలయం దనాదరముచూపి పసన్నురాలు కాకున్న యాసుందరిమీఁదివలపు మరలించుకోలేక

యతఁడు కామావేశవివశుఁడయి ప్రపంచమంతయు మఱచి, తన కావలసిన ప్రాణతుల్యము లయి యుండినమృగయావినోదము మొదలయినవ్యాయామముల నెల్లవిడిచి యాఁడుదానివలె నింటఁగూరుచుండి శృంగారగీతములను వినుచు ప్రొద్దులుపుచ్చుచుండెను. అంతేకాక యతఁడు కొలువుచేయుటసహితము చాలించి, బుద్ధిమదగ్రగణ్యులును విద్వద్వరేణ్యులు నయినతనమంత్రులతో రాజకార్య తంత్రములను గూర్చియైన మాటాడనొల్లక యిష్టకథాగోష్ఠిని సర్వదాశూరవర్మతో నుబుసుపుచ్చుచుండెను. లోకోత్తరుఁడయి యుండిన తమప్రభురత్నమున కిప్పుడు శూరవర్మ యనుతగనిమిత్రుఁడొకఁడు దొరకెనని సభాసదులు విచారించుచుండిరి.

వయస్సులో నున్నకన్యలకు వయోరూపసంపన్ను లయినప్రభువులవద్ద చనవరులుగానుండుట క్షేమకర మయినపనికాదు. ఈసంగతి కిప్పుడు చాతుర్యవతియే నిదర్శనభూతమైనది. ఇంతకుమును పాతఁడు మోహినిమీఁదివలపుచేతఁ దా నెట్టియవస్థపాలైతి నని చెప్పెనో యాయవస్థయే యిప్పుడు వీరసేనునిమీఁదివలపుచేత చాతుర్యవతికి సంప్రాప్త మయ్యెను. అసమానసౌందర్యనిధి యైనయాతనిరూపము నొక్కసారి కన్నులఁ గాంచనోచినయేసుందరియు కామబాణముల పాలు కాకుండ సంభవింపనేరదని భావించుకొని యింతటిరూపవంతుఁడైన భూకాంతుని మోహిని చేలని రాకరించెనాయనియద్భుతపడుచు, సౌందర్యగర్వముచేతఁ గన్నుగానక యటువంటి యోగ్యగుణములను గనిపెట్టఁజాలని చెలువపై వలపునిలుపుట శోచనీయమనిసూచించుచు 'ఓమహప్రభూ! దేవరవారిప్పుడు మోహినిని కామించినట్లే దేవరవారిని వేఱొకసుందరి కామించినదనుకొందు. దేవరయామెను బదులు కామింపఁజాలరేని, దేవర తా మామెను గామింపఁజాలమని సెలవిచ్చి

నప్పుడామెయాప్రత్యుత్తరముతో సంతుష్టిపొంది యూరకుండవలసినది కాదా?' అని యామె వినయముతో వీరసేనునిజూచి పలికెను. తా నిప్పుడు మోహినిని కామించినంతగాఢానురాగముతో లోకములోని జవ్వనినెవ్వరెయు నేపురుషునిని గామించుట యసాధ్యమగుటచేత నిప్పుడు చెప్పినయుక్తి సహేతుకముగా నుండలే దనియు, ఇటువంటి యపారప్రేమ పట్టఁగలిగినంతగొప్పమనస్సు భూలోకములో నేకాంతకు నుండఁజాలదుగాన మోహినిమీదఁ దనకుఁగలవలపును దనమీఁద నొకకాంతకుఁ గలుగఁగలవలపుతో నుపమించుట తగవుకా దనియు, రా జుత్తరమిచ్చెను. ఆతని మాటలయందుఁ జాతుర్యవతి కెంతగౌరవ మున్నను, రాజు మనస్సులో నున్నదానికంటె నెక్కువయనురాగరసముతో తనమనస్సు నిండియున్నదని నమ్మియున్నందున రా జప్పుడు పలికినపలుకులు సత్యములని యామె విశ్వసింపలేక, "ఓమహారాజా! నేను నిశ్చయముగా నెఱుఁగుదును—" అని సగముచెప్పి చాతుర్యవతి యూరకుండెను. 'ఓశూరవర్మా! నీవేమెఱుఁగుదువు?' అని రాజడిగెను. 'పురుషులయెడ స్త్రీల కెంతప్రేమ యుండవచ్చునో నేనెఱుఁగుదును. అనురాగవిషయమున మనమనస్సు లెంతయుదారములో స్త్రీల మనస్సులునంతయుదారములయినవే. నాతండ్రికొక్కకూఁతురుగలదు. నేనే స్త్రీ నయినపక్షమున దేవరవారియందు నాకెంతప్రేమ యుండవలెనో యామె కొకపురుషునిమీఁద నంతప్రేమగలదు.' అనిచాతుర్యవతి యుత్తరము చెప్పెను. 'ఆమెవలపుకథ యేమి?' అనివీరసేనుఁడు మరల నడిగెను. "ఏమియు లేదు. ఆమెవలపంతయు నడవినిగాచిన వెన్నెలవలె నున్నది. ఆమె తనవలపును బరులతోఁ జెప్పక లోపలనే దిగమ్రింగుటచేత, తామరమొగ్గలోఁ జేరిన చీడపురుగువలె హృదయాంతరాళమునందే యుండి బాధించుచునామెవలపు లవలీదళముల

వంటిలేఁజెక్కులను వాఁడబాఱునట్లు చేయుచున్నది. ఆమె మనస్తాప మును బొందుచుండియు లోపలిశోకమును వెలిఁబ్రాఁకనీయక లోని వ్యథను ముఖమునందలిమందహాసముచే నడఁచుచుఁ బయికిఁ దాలిమి యంతయుఁ జేరి మూర్తీభవించినట్లు కనఁబడు చున్నది'' అనిచాతుర్య వతి పలికెను. ఆసుందరి మేరమీఱినవలపుచేతఁ బ్రాణములు విడువక నిలుపుకోఁగలిగినదా యని రాజడుగఁగా, ఆప్రశ్నకుసదుత్తరమియ్యక మనసులో రాజుపయిని దనకుఁ గలవలపును కామాగ్నిచేతఁ దాను బొందుచున్నదురంతతాపము ను దెలుపుటకొఱకే యీకథనుగల్పించిన దగుటచేత నీళ్ళునమలుచు నేవేవో దూరసంబంధము గలకథలు చెప్పసాగెను.

ఈసంభాషణము జరగుచుండఁగా రాజు మోహినికడకుఁ బంపినదూత యొకఁడు వచ్చి, ''ఓమహారాజా! ఆమె నాకు దర్శనమే యనుగ్రహించినదికాదు. అయినను 'ఏడుసంవత్సరములవఱకును నేను బయలికి వచ్చి యెండమొగమయినను జూడఁగలదానను గాను. అకాలమరణము నొందినప్రాణాధికుఁ డయిననాయన్నగారినిమిత్త మయి నిరంతధారఁగాఁ గాఱుచున్నకన్నీటివెల్లువతో నట్టిల్లుతడుపుచు మూల ముసుఁగువేసికొనియీగదిలోనే కూరుచుండెదను.' అని యామె దేవరవారితో మనవిచేయవలసినదని తనచెలికత్తెచేత సందేశము పంపినది'' అని విన్నపము చేసెను. ఆమాటలు విని రాజు 'ఆహా! తనసోదరు నీలోకమునుండి యీడ్చుకొనిపోయిన కాలపాశముచేతనే యింతగా నాకర్షింపఁబడి వగలపా లగుచున్న యామెమృదుహృద యము కాముని బాణములే నాటుకొన్నపక్షమున వీడనికూరిమిచే నిఁక నెంతటి సంతాపముపాలు కాఁగలుగునో!' అని యాశ్చర్యపడుచు జాతుర్యవతిని జూచి 'ఓశూరవర్మా! నామనస్సులోని గుట్టంతయు

నీకుఁ జెప్పి యున్నానుగదా! నీ వొక్కసారి యిప్పుడు నాపాలిటి మోహినీదేవత యైనయామోహినియాలయమునకుఁ బోయి, ఆమె సుందరవిగ్రహమును దర్శించువఱకును గృహమున నాటిన స్తంభము వలె ముంగిట పాతుకొని యుండి, దర్శనము ప్రసాదించినదాఁక నీకాలక్కడనుండి కదల దని నీమనోనిశ్చయము నామెకుఁ దెలుపుము' అని వేఁడుకొనెను. 'ఆమె దర్శనమిచ్చి మాటాడ ననుగ్రహించినపక్షమున నే నప్పుడు చేయవలసినపని యేమి?' అని చాతుర్యవతి యడిగెను. 'ఓ మిత్రుఁడా! తత్క్షణమే నాకామోద్రేకకథ యంతయు విప్పి చెప్పుము. నాకామెయెడఁ గలయనురాగాతిశయమునుగూర్చి సావకాశముగా దీర్ఘసంభాషణముచేసి సర్వము సవిస్తరముగా విన్నవింపుము. గంభీరస్వభావము గలమఱియొకదూత చేసెడుబోధకంటె నితరులదుఃఖకథను బ్రత్యక్షముగా ననుభవించు చున్నట్లు నటించుచు వినిపింపఁగల నీదయనీయవాక్యము లామెచెవుల కధికరుచికరములయి నీయం దత్యాదరమును బుట్టించు ననుటకు సందేహ ముండదు' అని యతఁడు మాఱుపలికెను.

తాను భర్తనుగా వరింపఁ దలఁచుకొన్నపురుషునికే భార్యవు కమ్మని మఱియొకకాంతను వేఁడఁబోవుట కయినందునలోపలనీసందేశము చాతుర్యవతి కెంత రుచింపనిదయినను, మాఱుమాటాడక యామె యప్పుడే వెడలిపోయెను. ఈదౌత్యము మనస్సున కింపయినదయినను కాకపోయినను ప్రభునియోగమును శిరసావహించి బయలుదేఱినందునఁ దాను బూనినకార్యమును జాతుర్యవతి శక్తివంచనలేక మహాచాతుర్యముతో నిర్వహించెను. అప్పుడు మోహినిచెలికత్తె యొకతె లోపలికిఁబోయి తనయేలికసానితో "అమ్మా! ఎవ్వఁడో చక్కనిపడుచుచిన్నవాఁ డొక్కఁడు నీదర్శనమునిమిత్తమయి వచ్చి

యిప్పుడు సమయము కాదని మేమెన్ని చెప్పినను మామాటలకన్నిటికి నన్ని సమాధానములు చెప్పి నీముఖదర్శనము చేయువఱకును గదలి పోనన్లు పట్టుపట్టి వాకిటఁ గూరుచుండి యున్నాఁడు. నేను నీదేహ మస్వస్థముగా నున్నదని చెప్పఁగాఁ దానాసంగతి యెఱిఁగియే నీతోడ మాటాడ వచ్చితినని చెప్పినాఁడు. నేను నీవు నిద్రపోవుచున్నా వని చెప్పఁగాఁ దానాసంగతి సహిత మెఱిఁగిన ట్లభినయించి యందు చేతనే తాను మాటాడవలసి యున్నదని చెప్పినాఁడు. ఆతని వదలించుకొనుమార్గము నాబుద్ధికి తోఁచలేదు. నీ వాతనితో మాటాడఁ దలఁచుకొన్నను దలఁచుకోక పోయినను నీతోడ మాటాడి మఱిపోవుటకుఁ గంకణము కట్టుకొని వచ్చినవానివలెఁ గనుపట్టు చున్నాఁడు. అమ్మా! అట్టివానితో నేనేమని చెప్పను?'' అని యడి గెను. అటువంటిదిట్ట యెవ్వఁడో చూడవలె నన్నబుద్ధి పుట్టఁగా మోహిని యాతనిని లోపలికిఁ దీసికొనిరమ్మని చెలికత్తెను బంపి, అతఁడు వీరసేనునిచేఁ బంపఁబడినదూతయే యయి యుండు నని యూహించియు మేలిముసుంగు తీసివేసి యాతనితో ముచ్చటించుటకు నిశ్చయించుకొని యుండెను. అంతటఁ జాతుర్యవతి యామెసన్నిధికి వచ్చి సాధ్యమయినంతవఱకు పురుషవర్తన మభినయించుచు, మేలి ముసుఁగు వేసికొని యున్నయామెవంకఁ జూచి రాజసన్నిధానవర్తులు పలుక నలవాటుపడిన స్తుతివచనములతో "ఓ త్రిలోక సుందరీ! నీసౌందర్యము నిరుపమానమైనది. నీలావణ్యమశ్రుత దృష్టపూర్వము. గృహయజమానురాలవు నీవవుదువోకానో యానతిమ్ము. నామధుర ప్రసంగమును మఱియొకరివిషయమున నుపయోగించి వ్యర్థపుచ్చుటకు నామన సొప్పదు. అంతేకాక నేనీప్రసంగము నెంతోశ్రమచేసిచక్కఁగా వ్రాసికష్టపడి వల్లించుకొన్నాను'' అనిపలికెను. "నీవెక్కడనుండివచ్చి

నావు" అని మోహిని యడిగెను. "నేనువల్లించుకొని వచ్చినదాని కంటె నన్నేకముగాఁ జెప్పలేను. ఈప్రశ్నకుత్తరము నేను పఠించినభాగ ములోలేదు." అని చాతుర్యవతి యుత్తరము చెప్పెను. "నీవు పరిహాస కుఁడవా?" అని మోహిని యడిగెను. "నేను పరిహాసకుఁడనుగాను గాని నేనిప్పుడుధరించినవేషముమాత్రము నాస్వాభావికవేషముకాదు" అని చాతుర్యవతి తాను స్త్రీయయ్యును పురుషునివలె నటించుచున్నా నన్నభావమును మనస్సులో నుంచుకొని చమత్కారముగాఁ బలికి "గృహయజమానురాలవు నీవేకదా?" అనిమరల మోహినినడిగెను. తానే గృహపత్నినని యామెయుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడు చాతుర్యవతి తనప్రభువుయొక్క సందేశమును జెప్పుటకంటె ముందుగాఁ దనకు సపత్ని కా నుద్దేశింపఁబడినయువతియొక్క ముఖలక్షణములను జూడ వేడుకగలదయి అమ్మా! దయచేసి నీముఖ మొక్కసారి నన్నుఁజూడ నిమ్ము" అని వేఁడెను. ఆవింతపురుషునిముఖము చూడవలెనన్న కౌతూహలము లోపల మోహినికిని గలిగినందున, ఆమె తన మేలి ముసుఁగు తొలఁగించి మొగమును జూపుటకు సంశయింపలేదు. అ ట్లాయిరువురు నొండొరులముఖావలోకనము చేయఁదటస్థింప గానే యావఱ కెంతకాలమునుండియో వీరసేనుఁడుకామించి వేఁడుచున్నను మెత్తపడని యాసౌందర్యగర్వితురాలిమనస్సు క్షణకాలములోఁగామా గ్నిచేత వెన్నవలెఁ గరఁగి రాజదూతయైనశూరవర్మమీఁదతగిలెను.

చాతుర్యవతి మొట్టమొదట మొగముచూపుమని యడిగి నప్పుడు మోహిని "నీయజమానుఁ డేదైన సందేశమును నామొగ ముతోనే నడుపుమని పంపెనా!" అని యడిగి, యేడుసంవత్సరముల వఱకును మేలిముసుఁగు తీయనని తాను పట్టినప్రతిజ్ఞను మఱచి మొగము తెరదీసి "ఇదిగో నాప్రతిమను జూపుచున్నాను. ఇదిచక్కఁ

గానే చేయబడినదికదా?" అని పలికెను. నీచెక్కులమీఁదఁగానవచ్చు చున్న మెఱుపును దెలుపునుబెట్టియీశ్వరచిత్రకారుఁ డీవిగ్రహమును బహుకౌశలముతో నిర్మించినాఁడు. ఇటువంటి సుందరవిగ్రహము యొక్క ప్రతిబింబము నొకదాని నీభూమిమీఁద నిలుపక యీసౌం దర్యమునంతను నీతోనే పరలోకమునకుఁ గొనిపోఁదలచితివేని, లోక ములో నీయంతటి కురూపురాలుండదు." అని చాతుర్యవతి బదులు చెప్పెను. "నే నంతటికురూపురాలను గాను. పలుకఁబాఱిన మెట్టని రెండుపెదవులును, ఱెప్పలమధ్యను వెలిదలుకుఁజూపులు గల రెండు కన్నులును, ఒక్కముక్కును, రెండు చెక్కులును, మొదలయిన యవయవములతోఁ గూడిననాప్రతిబింబములు కొఱఁతలేక యీప్రపం చమునిండఁ గావలసినన్నియున్నవి. ఓయీ! నన్నుముఖస్తుతిచేయుట కొఱకా నీవిక్కడకుఁ బంపబడినది?" అని మోహిని యుత్తరము చెప్పెను. "నీరూపమును నేను గన్నులార చూచినాను. నీ కెంతగర్వ మున్ననునీచక్కదనమునకు కొఱఁతలేదు. నాప్రభువు నిన్నుకామించు చున్నాఁడు. సౌందర్యముచేత నీవీవఱకే రాణివయినను నీవు మారాజు నకు రాణి వయ్యెడుపక్షమున, నీచక్కదనమునకుఁ దగినప్రతిఫలము లభించి వన్నెవచ్చుననుటకు సందేహము లేదు. వీరసేనుఁడు నిన్నుఁ దనపాలిటి భాగ్యదేవతనుగా భావించి కన్నీటితో నభిషేకించుచు, నీగుణవర్ణన మనుమదనమంత్రములను బఠించుచు, నిట్టూర్పులతో విసరుచు సదాపూజనసికముగా నీసేవచేయుచున్నాఁడు." అనిచాతుర్య వతి పలికెను. "నామనస్సు నీవఱకే మీరా జెఱుఁగుసు. నే నాతనిని కామింపఁజాలను. అయినను నే నాతఁడుయోగ్యుఁడుకాఁడనిమాత్రము తలఁచను. అతఁడు గుణసంపన్నుఁడనియు, సువిశాలరాజరమాధురం ధరుఁ డనియు, నిష్కలంకచరితుఁ డనియు, నే నెఱుఁగనిదానను గాను.

అతఁడు విద్యానిధియనియు, వినయధౌరేయుఁడనియు పరాక్రమశాలి యనియు, ఎల్లవారు నేకవాక్యతతో ఘోషించుచున్నారు. అయినను నే నాతనిని గామింపఁజాలను. నాయొద్దనుండి యతఁడీయుత్తరమును చిరకాలము క్రిందటనే పొందియున్నాఁడు.'' అని మోహిని చెప్పెను. "మాప్రభువున కుండినంతవలపు నీమీఁద నాకే యుండినపక్షమున నేను నీవాకిట సదా కదలనికంబమునై నిలిచి నీనామమును సంతత స్మరణము చేయుచుండి యుందును. నీనిర్దాక్షిణ్యమును నిందించుచు నీమీఁద పద్యములును పదములునుగట్టి, అర్ధరాత్రిమునందుసహితము వానిని పాడుచుందును. పర్వతములలో సహితమునీపేరు మ్రోగునట్లు చేసి, 'మోహిని' యనుశబ్ద మాకాశము మాఱుపలుకునట్లు చేయు దును. నిన్ను భూమిమీఁదను గాలిలోను నిలువనీయక, నామీఁద జాలిపడునట్లు చేయుదును'' అని చాతుర్యవతిపలుకసాగెను. "నీ వెంత పనినైనను జేయవచ్చును. నీవంశమెట్టిది?'' అని మోహినియడిగెను. "నావంశము నాయిప్పటి భాగ్యదశకు మించినది. నాపరిస్థితియు సుఖప్రదముగానే యున్నది. నేను మహాకులీనుఁడను'' అనిచాతుర్య వతి చెప్పెను. "నీ విప్పుడె నీప్రభువువద్దకుఁ బోయి నే నాతనిని మోహింపఁజాలనని చెప్పుము. నాప్రత్యుత్తరము నాతఁడెట్లుగైకొనెనో చెప్పుటకయి నీవు వచ్చినందక్క మఱియొకదూతను నాకడకిఁకఁబంప వలదని యాతనితో నావాక్యములుగాఁ బలుకుము'' అని చెప్పి మోహిని యిష్టములేకయే చాతుర్యవతిని బంపివేసెను. "ఓచక్కని నిష్కారుణ్యదేవతా! సెలవుగైకొనెదను'' అని చాతుర్యవతి వెడలి పోయెను. ఆమె వెడలిపోయినతరువాత మోహిని "నావంశము నా యిప్పటిభాగ్యదశకు మించినది. నాపరిస్థితియు సుఖప్రదముగానే యున్నది. నేనుమహాకులీనుఁడను'' అనుమాటలుమరలమరలస్మరించు

కొనుచు "నిశ్చయముగా నితఁడు మహాకులీనుఁడే. ఇతనిమాటలు, ముఖము, అవయవములు, చేష్టలు, మనస్సు, అన్నియు, నితనిమహాకులీనతను స్పష్టముగాఁ దెలుపుచున్నవి," అని బిగ్గరగాననెను. అటు తరువాతనామె యీశూరవర్మయే రాజయియుండిన నెంతో బాగుండు ననికోరుచు, ఇంతలోఁ దనమనస్సు ప్రేమపాశాకృష్టమయి యాకస్మికముగా నాతనిమీఁదికి బోయినదోషమున కయి తనచంచలహృదయమును కొంత దూషించెను. స్వాపరాధముల నెంచి జనులు తమ్ముఁ దాము చేసికొనెడునింద యెప్పుడును మనస్సులో వేరూని దృఢముగా నాటుకొనదు. అందుచేత నామె యాత్మదోషమును వెంటనేమఱచి, మహైశ్వర్య సంపన్నురాలైనతనస్థితికిని రాజసేవకుఁడయియున్నయాతనిస్థితికిని గల తారతమ్యమును గణింపక, లజ్జాప్రధాన లయినకన్యలకు ముఖ్యాలంకార మయినభావగోపనమునైన విచారింపక, రూపయౌవనసంపన్నుఁడయినయాశూరవర్మనువరియింప వలెనని నిశ్చయముచేసికొని, వీరసేనుఁడు బహుమానముగాఁ బంపిన యాభరణము నతఁడిచ్చుటఁదిగఁబెట్టిపోయెనన్నమిషకల్పించిరత్నఖచితమైన యుంగరము నొకదానిఁ దనభృత్యునిచేతి కిచ్చి యతనివెంబడినే పంపెను. ఉపాయముచేసి యీయుంగరము నాతనికి బహుమానముగాఁ బంపుటనుబట్టి యాతనికిఁ దనమనోభావమును సూచన చేయవలెనని యామె యుద్దేశించుకొనెను. ఆమెయాలోచన వ్యర్థము కాలేదు. ఆయమూల్యాభరణమును బంపుటవలనఁ జాతుర్యవతిమనస్సునకు సందేహము తోఁచినది. రాజు తనచేత నంగుళీయకమును బంపకపోవుటయుఁ దాను మోహినిసమక్షమున నున్నప్పుడామెకుఁ గలిగినభావ వికారములును చూపులును దలపోసి, తనయజమానుని మనోవల్లభ తన్నుఁ గామించిన దని చాతుర్యవతి తత్క్షణమే యూహ

చేసెను. "పాపము! ఆచిన్నదాని కొకస్వప్నగతుని మోహించుట వలన నెంతప్రయోజనమో నన్ను మోహించుటవలన నంతేప్రయోజనము. లేనివేషము వేయుట యెప్పుడును శుభావహము కాదు. ఈవేషమువలన వీరసేనునివిషయ మయి నాకెట్లువ్యథకలిగెనో యట్లే నామూలమున మోహినికిని లేనిపోనివ్యథ సంప్రాప్త మయినది" అని చాతుర్యవతి తనలోఁదాను నొచ్చుకొనఁజొచ్చెను.

చాతుర్యవతి వీరసేనుని నగరునకు మరలవచ్చినతరువాత తన దౌత్యముయొక్క వైఫల్యము సర్వమును దనప్రభువునకు నివేదించి, ప్రభువువారికై సందేశములచేతఁ దనకు శ్రమ యియ్యవల దని మోహిని స్పష్టముగా విధించినసంగతికూడ మనవి చేసెను. అయినను ప్రియాలాపచతురుఁ డయినశూరవర్మ యింకొకసారి పోయి మాటాడినయెడల మోహినిని దనమీఁద గొంతదయ చూపునట్లు బోధింపగలుగు నని విశ్వసించి రాజాతఁడు మఱునాఁడు మరల నామెవద్దకుఁ బోవలె నని నియమించెను. ఈమధ్యకాలములో విషాదదీర్ఘతరమైన ప్రొద్దును గడపుట కయి తనకుఁ బ్రియ మయినయొకగీతమును పాడు మని నియమించి, "ఓ చెలికాఁడా! శూరవర్మా! ఆగీతమును నిన్న రాత్రి నేను విన్నప్పుడు నామనస్సులోనితాపము కొంతశాంతి పొందినట్లు కానఁబడినది. ఈపురాతనగీతమును సాలెపడుచులు తమప్రియుల తోడ నెండలోఁ గూరుచుండి నూలు వడఁకుచు కర్ణరసాయనముగా గానము చేయుదురు. ఈశృంగారగీతము ప్రౌఢ మయినది కాకపోయినను పూర్వకాలమునందలికాముకజనులయొక్క నిర్వ్యాజానురాగ మున్నదియున్నట్లు వర్ణింపఁబడుటచేత నాకింపుగా నున్నది." అని దానిని ప్రశంసించెను. ఆగీతమునందలి విరహతాపముయొక్క స్పష్టమైనస్వాభావికవర్ణనను దలఁచుకొనఁగానే చాతుర్యవతిహృదయములో

వివిధరసానుభావము లుత్పన్నము లయి వదనమునందుఁ బొడకట్టెను. విచారమును దెలిపెడి యామెచూపును గనిపెట్టి "ఓ శూరవర్మా! నీవు వయస్సునఁ బిన్నవయ్యును నీచూపిప్పుడు ప్రియతము లయిన వారిమీఁద నెవ్వరిమీఁదనో వ్రాలుచున్నట్లు నాకు గోచర మగుచున్నది. నాయూహ సత్యముకాదా" అని వీరసేనుఁ డడిగెను. "ఒకరిమీఁద నాదృష్టి కొంచెము ప్రసరించినమాట సత్యమే' అని చాతుర్యవతి యొప్పుకొనెను. "ఎటువంటి సుందరిమీఁద? ఆమెప్రాయ మెంత·" అని వీరసేనుఁ డడిగెను. "మీసాటి యామె. రూపమును సరిగా మిమ్ముఁ బోలినదే" అని యామె బదులు చెప్పెను. ఆమాటలకు రాజు చిఱునవ్వు నవ్వి యాచిన్నవాఁడు తనకంటె నధికవయస్సు గలిగినట్టియు చామనచాయ గలిగినట్టియు సుందరిని మోహించెనని భావించెను. కాని చాతుర్యవతిమాత్రము మనస్సులో రాజునే యుద్దేశించెనుగాని యాతనిఁబోలినజవ్వని నెవ్వతెను దా నుద్దేశింపలేదు.

చాతుర్యవతి రెండవసారి మోహినియింటికి వెళ్ళినప్పు డామె దర్శన మగుట దుర్లభము కాకపోయెను. తనయజమానురాలి కా కౌమారసుందరసందేశహరునితో ముచ్చటించుట యానందకర మని పరిచారికలు శీఘ్రముగానే కనిపెట్టినందున, వారనుకొన్నయారాజసేవకునికి వచ్చినతోడనే తలుపులు తీసి మహాగౌరవముతో మోహినీసన్నిధానమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. తనప్రభువుపక్షమునప్రార్థించుటకై తాను మరల వచ్చితి నని చాతుర్యవతి చెప్పినప్పుడు మోహిని 'ఇఁక నీవు నాతో నీరాజుప్రశంస యెప్పుడును చేయవల దని నిన్ను వేఁడుకొనుచున్నాను. నీవాతనిపక్షమునఁగాక మఱియొకరిపక్షమునఁ బ్రార్థించెదు పక్షమున నే నప్పుడు నీశ్రావ్యసంభాషణమును సంగీతముకంటె నెక్కువ యాసక్తితో వినియెదను' అని చెప్పెను. ఈమాటలయర్థ

మించుమించుగా స్పష్టమే యయినను, మోహిని యింతకంటెనుస్పష్టముగా మాటలాడి యాతనిమీఁదఁగల తనవలపును బయటఁబెట్టెను. ఆమాటలకు ససంభ్రమ యయి చాతుర్యవతి తనముఖమునందు కోపచిహ్నములు చూపి యనిష్టమును సూచింపఁగాఁ, 'ఓశూరవర్మా! కంపము నొందుచున్న నీయధరోష్ఠమునందును చూపులయందును కానఁబడుకోపమును దిరస్కారమునుగూడ నాదృష్టి కొకవింతసౌందర్యము కలవిగా తోఁచు చున్నవి. నిన్నుఁజూచి నేను నిశ్చయముగా క్రూరము లైనకామశరములపా లయి నీపయిఁ దగిలినమనస్సును ద్రిప్పుకొనఁజాలకున్నాను. నీవిప్పు డెంత సౌందర్యగర్వితుఁడ వయి యున్నను, నీమీఁదివలపును మఱుఁగుపఱుచుట కయి నాకు శక్తిగాని యుక్తిగాని లేకయున్నది.' అని మోహిని పలికెను. మోహినియీమోహ మంతయు దప్పితీర్చుకొనుటకయి యెండమావుల కాశపడుట వంటి దయ్యెను. అప్పుడు చాతుర్యవతి తా నిఁకముం దెప్పుడును వీరసేనుని సందేశమును గొని యిక్కడకు రా నని కోపదృష్టితోఁ బలికి, మోహినినిమాత్రమేకాక తాను ముం దెప్పుడును లోకములోని యేస్త్రీనిగూడ వరింప నని ఖండితముగా శపథము చేసి యక్కడనుండి వెడలిపోయెను. మోహిని మందిరమును విడిచి వీథిలోనికి రాఁగానే శూరవర్మకుఁ దనపౌరుషమును బరీక్షకుఁ జూపవలసిన యవసరమొకటి తటస్థ మయ్యెను. ఈవఱకు మోహినిని కామించి యామెచే నిరాకరింపఁబడిన యొకరాజకుమారుఁడు వీరసేనుని పరిజనుఁ డొకఁ డామె ప్రేమ కాస్పదుఁ డయినాఁ డని విని మహారోషముతో వచ్చి తనతో ద్వంద్వయుద్ధము చేయవలసిన దని శూరవర్మను నడివీథిలో నిలిపెను. పాపము! చాతుర్యవతి తా నప్పు డేమిచేయఁగలుగును? ఆమె పై కెంత పురుషవేషమును ధరించినను లోపల స్త్రీస్వభావమువిడువనిది

గానే యుండెను. కాఁబట్టి యాచిన్నదప్పుడుతనచేతిలో నున్న ఖడ్గము వంకఁ జూచుటకే భయపడ మొదలు పెట్టెను.

అట్లు బలిష్ఠుఁ డైనయాప్రతియోధుఁడు కత్తిదూసికొని తన మీఁదికి వచ్చి తారసించినప్పుడు శూరవర్మ తా నాఁడుదాన నని యొప్పుకోవలె నని యాలోచించుచుండెను. చాతుర్యవతి యిట్టియవస్థలో నుండఁగా, అప్పు డాదారిని బోవుచున్నక్రొత్తవాఁ డొకఁడు వారిచేరువకు వచ్చి యావేళకు దన కామెతోఁచిరపరిచయమును కలిగియున్నట్టును దానామెకుఁ బ్రాణమిత్రుఁ డయినట్టును కనఁబడి ఆమె ప్రతిపక్షునితో 'ఈచిన్నవాఁడు నీ కేమైననపరాధమును జేసిన యెడల నేనాతప్పిదమును నాపైని వేసికొనెదను. ఈతఁడు నీతోఁ బోరాడవలసి యుండినపక్షమున, నే నీతనిపక్షమున నీతోఁ బోరాడెదను.' అని యదలించి పలికి, ఆమెను భయమునుండియు రహస్యప్రకటనమువలనియవమానమునుండియు తప్పించెను. అయాచితముగాఁ దనరక్షణభారమును వహించినందున కయి యాతనికి వందనము లర్పించుటకుఁగాని తనమీఁద నట్టినిర్హేతుకజాయమానకటాక్షు మేల రావలెనో విచారించుటకుఁగాని చాతుర్యవతి కవకాశము చిక్కక ముందే యాక్రొత్తమిత్రునికి స్వీయధైర్యసాహసము లేమియుఁ బ్రయోజనపడఁజాలనిమఱియొకరీతిశత్రువులు దాపించిరి. ఆనిమిషమునందే కొందఱు రాజభటులు రాజముద్ర వహించిపరుగెత్తుకొనివచ్చి యాతఁడెప్పుడో కొన్నిసంవత్సరములక్రిందటఁ జేసినయొకనేరమునిమిత్తమయి యాతనిని పట్టుకొనిరి. అప్పు డావింతపురుషుఁడు చాతుర్యవతిని జూచి, 'నిన్ను వెదకుకొనుచు వచ్చుటచేత నాకిప్పు డీగతిసంప్రాప్తమయినది. ఇప్పుడు నాకుఁ దటస్థించిన యావశ్యకమునుబట్టి నీయొద్ద నిచ్చినధనము నడుగవలసి వచ్చినది. నాకు సంభవించినయాపదను తప్పించుకోలేక

పోయినదానికంటె నీయాపదను దప్పింపలేకపోయినందుకు నా కెక్కువ దుఃఖము కలుగుచున్నది. నీ వూరక వ్యాకులపడి యేల నిలిచెదవు? ధైర్యము దెచ్చుకొమ్ము' అని తానుదాఁచనిచ్చినరొక్కమునడిగెను. ఆమాటల కామె యద్భుతరసావేశపరవశురాలయి యింతలోఁ దెలివి తెచ్చుకొని తా నాతని నావఱ కెన్నఁడు నెఱుఁగ ననియు, దాపటికమున కయి తా నాతనియొద్దనుండి ధన మెన్నఁడును పుచ్చుకొనలేదనియు, చెప్పి యాతఁ డింతకుమున్ను చూపినయుపకారమున కయి తనయొద్ద నున్నయల్పధన మంతయు నిచ్చెద ననియు తనవద్ద నంతకంటె నెక్కువరొక్కము లేకపోయినందుకుఁ జింతిల్లుచున్నాననియు, పలికి తన చెంతనున్న చిన్న మొత్తము నియ్యఁబోయెను. అప్పుడాక్రొత్త మనుష్యుఁ డామెయందు నిర్దయత్వమును కృతఘ్నతను ఆరోపించి యనేకపరుషభాషణము లాడి, మీకన్నులయెదుట నున్న యీ చిన్నవానిని నేను మృత్యుముఖమునుండి రక్షించి, యీతనినిమిత్తమే నే నీపురుషోత్తమపురమునకు వచ్చి యీవిపత్తును దెచ్చుకొన్నాను.' అని మఱియు నేమేమో చదువఁ దొడఁగెను. రాజభటులు తమ యభియుక్తుఁ డితరులమీఁద మోపిన నేరములను వినుచుఁ గాలహరణము సహింపవలసినయక్కఱ లేనివారయి 'ఈసోదెతో మాకేమిపని?' అని యాతని నక్కడనుండి యీడ్చుకొనిపోయిరి. వా రాతనిని దీసికొనిపోవుచున్నప్పుడు వాఁ డామెను 'విక్రమసింహా!' అని పిలిచి కష్టసమయమునందు మిత్రుని నొప్పుకొనక విడనాడినందులకై మాటవినఁబడినంతవఱకును దాను విక్రమసింహుఁ డని భ్రమగొన్నయా మెను దూషించుచుఁ బోయెను. తన్నాతఁడు 'విక్రమసింహా!' అని పిలువఁగా విన్నప్పుడు రాజభటులాతనినిశీఘ్రముగాలాగుగొనిపోవుటచే తవిక్రమసింహునివార్తనాతనినడిగి తెలిసికొ లేకపోయినను తన్నాతఁడు తనయన్నగా

రని భ్రమపడనందున నీ యద్భుతము పుట్టి యుండు నని చాతుర్యవతి యూహించి, ఆతఁడు కాపాడితి నన్నది తనయన్నగారిప్రాణమే యని మరల సోదరునివిషయమయి యాశపెట్టుకొన నారంభించెను. ఆమె చేసినయూహ యసత్యము కాదు. ఆక్రొత్తవాఁడు జలధీశుఁ డనుపేరు గలయోడనాయకుఁడు. ఆగాలివానలోఁ దాను పట్టుకొన్నచాప కొయ్య యాధారముగా నీటిపయిని దేలి బడలి ప్రాణావశిష్టుఁడుగా సముద్రమునఁ బడి కొట్టుకొని పోవుచుండఁగాఁ జూచి కరుణార్ద్ర హృదయుఁ డయి జలధీశుఁడు తనయోడను దాపునకుఁ బట్టించి విక్రమసింహుని నందెక్కించుకొని ప్రాణములు నిలిపెను. అప్పటి నుండియు వారిరువురకు నపరిమితమైత్రి కలిసినందున, విక్రమసింహుఁడు పోదలఁచినచోటికెల్లను దానుబోవలె నని జలధీశుఁడు నిశ్చయించు కొనెను. విక్రమసింహుఁడు పురుషోత్తమక్షేత్రమును జూచి జగన్నాథ స్వామిని దర్శింపఁ గోరినప్పుడు పూర్వ మొకసముద్రయుద్ధమునందు దాను వీరసేనునిమేనల్లుని నొక్కని గాయపఱిచి యుండుటచేత నా పట్టణమునకుఁ బోవుట తన కపాయకరమని యెఱిఁగినవాఁడయ్యును దనమిత్రుని నెడఁబాసి యుండలేక యాతనితోఁడఁగూడ నతఁ డిప్పు డీపురుషోత్తమక్షేత్రమునకు వచ్చెను. ఇప్పుడు రాజభటు లాతనిని బట్టుకొనిపోయిన దీనేరమునిమిత్తమే.

చాతుర్యవతిని జలధీశుఁడు కలిసికొనకపూర్వము రెండుమూడు గంటలముందే జలధీశుఁడును విక్రమసింహుఁడును గలిసి యోడ దిగి యాపట్టణమునందుఁ బ్రవేశించిరి. జలధీశుఁడుతనసొమ్ము విక్రమసింహుని చేతి కిచ్చి దానితోఁ గావలసినవస్తువులను కొని తెచ్చుకొమ్మని చెప్పి, అతఁడు పట్టణము చూచి వచ్చువఱకును తాను సత్రమువద్ద నుండెద నని యొట్టి యుండెను. కాని విక్రమసింహుఁడు మితిపెట్టినవేళకు

రానందున జలధీశుఁ డాతనిని వెదకుట కయి బయలుదేఱె, చాతుర్యవతి యన్నగారివలెనే బట్టలుధరించి ముఖలక్షణములయం దాతనినే పోలి యున్నందునఁ దాను సముద్రమునుండి కాపాడితి ననుకొన్న యాచిన్నవానిప్రాణసంరక్షణార్థ మయి యారాజపుత్రునితోఁ బోరాడుటకు సంసిద్ధుఁ డయి, తాననుకొన్నవిక్రమసింహుఁడు తన్నెఱిఁగినట్టే యొప్పుకొనక తాను పుచ్చుకొన్నసొమ్మే లే దనుటచేతఁ గోపావేశము గలవాఁ డయి యాతని నట్లు కృతఘ్నుఁడ వని నిందించెను. జలధీశుఁడు వెడలిపోయినతరువాత ముష్టియుద్ధము తనకు మరల నెక్కడ సంభవించునో యని భయపడుచు చాతుర్యవతి తనకాళ్ళకు బుద్ధిచెప్పి భయదేవత వెడలనిచ్చినంతవేగముగా జాఱి యిల్లుచేరెను. ఆమె చాలదూరము నడవకమునుపే యామెసోదరుఁ డచ్చటకువచ్చుట తటస్థించెను. ఆమెప్రతిపక్షుఁ డావచ్చినవాఁడు శూరవర్మయే యని భ్రమపడి "ఇదిగో నీవు నాకు మరల దొరకినావు. ఇప్పుడు కాచుకొమ్ము" అని పలికి యాతని నొకగుద్దు గుద్దెను. విక్రమసింహుఁడు పిఱికివాఁడు కానందునఁ దనమీఁదఁ బడినదెబ్బయప్పు వడ్డితోఁగూడఁ దీఱునట్లుగా వీసెగుద్దుకు మణుఁగుగుద్దు గుద్ది, యుద్ధమున కయి యొరలోనుండి తనకత్తిని దూసెను.

ఇంతలో మోహిని లోపలినుండి వచ్చి వారిమల్లయుద్ధమును మాన్పి, ఆమెకూడ నాతనిని శూరవర్మనుగా భ్రమించి గృహములోనికిఁ దీసికొనిపోయి, ఆమూర్ఖునివలన నాతనికిఁ గలిగినశ్రమకు చింత నొంది యాతని నూఱడించెను. మొగ మెఱుఁగనియామూర్ఖశిరోమణియొక్క మోటుతనమున కెంతయద్భుతపడెనో యాసుందరియొక్క యాదరణ కంత యద్భుతపడినను, విక్రమసింహుఁడు మాఱుమాటాడక పిలువఁగానే లోపలికిఁబోయెను. మోహినియు శూరవర్మ తన

యుపచారములయెడ నధికాదరము గలవాఁడయి యభిజ్ఞుఁ డయినాఁ డని సంతోషించెను. ముఖలక్షణము వెనుకటివిధముగానే యున్నను మొట్టమొదట శూరవర్మతో తనకుఁ గలకూరిమిని ప్రకటించినప్పుడు కానఁబడినతిరస్కృతియుఁ గోపమును మోహినియొక్కదృష్టి కిప్పు డీముఖమునం దేమియుఁ గానఁబడలేదు.

ఆమె చూపినయత్యాదరమునకయి విక్రమసింహుఁ డనిష్టము నెంతమాత్రమును గనఁబఱుపలేదు. అతఁ డామెయం దనురాగముగల వాఁడై యామె చేసిన సత్కారమునకు సంతోషించెనుగాని యింతలోఁ దనయం దామె కింతప్రేమ యేలకలుగవలెనో కారణ మూహింపలేక యామెకు మతిస్థిరతలేదేమోయని సంశయింప మొదలుపెట్టెను. అయి నను మోహిని గొప్పయిల్లును వాకిలియుఁ బరిజనమును సమస్తసంప దలును గలిగియుండుటయు, ఆమె సర్వవిషయములలోను తెలివిగల దయి దాసదాసీజనములచేత చక్కఁగా పనులుగొనుచుండుటయు, చూచి యామె మతిస్థైర్యముకలదిగేయని నిశ్చయించి, ఆమెసద్వర్తన మునకును తనమీఁద యవ్యాజానురాగమునకు పరమాహ్లాదము నొంది యామెను వరియించుట కొప్పుకొనెను. శూరవర్మ యప్పుడు మంచిమనస్సులో నున్నాఁడని కనిపెట్టి యిఁక గొంతసేపుండిన నాతని మతి మాఱునేమో యనుభయముచేత మోహిని తనయింటఁ బురో హితుఁ డున్నందునఁ దన్ను తత్క్షణమే వివాహ మాడవలసిన దని ప్రార్థించెను. అతఁడామెప్రార్థన నంగీకరింపఁగా నప్పుడే పాణిగ్రహణము జరగెను. పుస్తెముడిపడి పెండ్లితంతు నడచినతరువాత నతఁ డీసంతోష వార్తను దనమిత్రునితోఁ జెప్పుటకయి కొంచెముసే పిల్లువిడిచి బయటఁ బోయెను. ఈలోపల వీరసేనుఁడు తాను మోహినిని వేఁడుకొనుట

కయి స్వయముగానే బయలుదేఱి వచ్చెను. రాజు మోహినియొక్క-యింటిముంగిటికి వచ్చునప్పటికి రాజభటులు జలధీశుని నాతనియొద్దకు గొనివచ్చిరి. అప్పుడు శూరవర్మకూడ తనప్రభు వైనరాజుతోనే యుండెను. జలధీశుఁ డాశూరవర్మను విక్రమసింహుఁడని భ్రమపడి, ఆతనిని దాను సముద్రమరణమునుండి రక్షించినక్రమమును తా నాతనివిషయమయి చూపుచుండినయాదరమును సమస్తమును రాజుతో నివేదించి మూఁడుమాసములనుండి రాత్రియుఁ బగలును క్షణకాలమయినఁ దన్నెడఁబాయకుండిన చిన్నవాఁడీపట్టణమునకు రాఁగానే నిమిషములోఁ గృతఘ్నుఁడయినాఁడని మొఱ్ఱపెట్టఁజొచ్చెను. ఈమాటలనుచుండఁగానే లోపలినుండి మోహినివచ్చుట తటస్థించినందున రా జాతనికథ వినుటమీఁద మనస్సు లేనివాఁ డయి మోమటు త్రిప్పి 'ఇదిగో నాపాలిటిభాగ్యదేవత ప్రత్యక్ష మయినది! నాపుణ్యఫలము నేఁడు మూర్తీభవించి వచ్చినది—ఓరీ! మూర్ఖా! నీవి పిచ్చిమాటలు ఈచిన్నవాఁడు మూఁడుమాసములనుండి నాయొద్దనే యున్నాఁడు' అని జలధీశు నచ్చటనుండి తీసికొనిపొండని భటుల కాజ్ఞ యిచ్చెను. మఱి నిమిషమున కెల్లను వీరసేనునిపాలిటియాభాగ్యదేవత కృతఘ్నుఁడని శూరవర్మను జలధీశుఁ డెంతదూషించెనో యంతకంటె నినుమడిగా దూషించుటకు తన చర్యలవలన రాజునకు కారణమును గలుగఁ జేసెను. ఆమె మాటాడినంతసేపును శూరవర్మను'ప్రాణనాథా' యని పిలుచుచు, మాటలవలనను చేష్టలవలనను దనకాతని మీఁదఁగల కూరిమి తేటపఱుపసాగెను. అందుమీఁద రాజు తనకుబదులుగాఁ దనపరిజనుఁడే తనప్రియురాలిహృదయమును లోఁగొని యామెవలపును దక్కించుకొన్నాఁడని తెలిసికొని మండిపడి యింటికి పోయినతరువాత పగ తీర్చుకొనెదనని బెదరించుచు, 'ఓప్రబుద్ధుఁడా! ఇఁక నావెంట

దయచేయుము. నీవుచేసిన యీద్రోహమునకై నీకుతగిన ప్రాయశ్చిత్తము చేయవలసినదని నామనస్సు నన్ను త్వరపెట్టుచున్నది' అని చాతుర్యవతినిబిలిచెను. దురాగ్రహగ్రహావేశముచేత దేహము తెలియకున్నయీరాజు తనప్రాణములు గోనందలంచుకొని యున్నను, చాతుర్యవతి తనకాతనిపయినంగలమోహాతిశయముచేత స్త్రీస్వభావసామాన్యమయిన భీరుత్వమును మఱచి సాహసమునువహించి, ప్రాణాధికుండయిన తనప్రభువుయొక్క సుఖమునిమిత్తమయి యత్యంతసంతోషపూర్వకముగాం దనప్రాణముల నర్పింపంగోరి యున్నానని చెప్పెను. అప్పుడు మోహిని వెక్కివెక్కియేడ్చుచు వారి కడ్డమువచ్చి శూరవర్మ తనభర్తయని ఘోషించి, తత్క్షణమే పురోహితుని బిలిపించి యాతనిచేత నీతండు మోహినిని వివాహమాడి తిన్నగా రెండు గడియలయినను కాలేదనిచెప్పించి, వారికాలు సాగనీయక రాతిగుండె యయినను కరంగునట్లుగా విలపింపంజొచ్చెను. తానావివాహకథయే యెఱుంగనని చాతుర్యవతి మొత్తుకొనెను గాని యామాట లెవ్వరును నమ్మలేదు. సుశీలయైనమోహినియు సత్యసంధుండయినపురోహితుండును చెప్పిన సాక్ష్యమువలనం దనప్రాణాధికయైన యమూల్యలక్ష్మిని తనసేవకుండు తన్నువంచించి యపహరించెనని రాజునకు విశ్వాసముకలిగెను. అప్పుడు వీరసేనుండు మించినకార్య మేమిచేసినను కూడిరా దని తలంచుకొని, తనచేయి జాఱి యన్యునిపా లయినసొమ్ము విషయమయి యాశవదలుకొని, విశ్వాసహీనురా లయినమోహినిని, వంచకాగ్రేసరచక్రవర్తి యని తాను నూతనబిరుదాంక మనుగ్రహించినయామెభర్తను ముందెప్పుడును దనకంటంబడవల దని యనుశాసించి వారినివిడిచి పోంబోవుచుండంగా, ఎల్లవారును నద్భుతపరవశు లగునట్లుగా మఱియొక్క శూరవర్మ యక్కడకు వచ్చి మోహినిని 'ప్రాణేశ్వరీ' యనిపిలిచెను.

అప్పుడుట్టిపడినయాక్రొత్తశూరవర్మ మోహినియొక్క నిజమయిన భర్తయయిన విక్రమసింహుఁడు. ఏకరీతిముఖమును, ఏకరీతికంఠస్వరమును, ఏకరీతివేషమును గల యిద్దఱుపురుషులను జూచుటవలనఁ గలిగిన యచ్చటివారియాశ్చర్యము కొంత శాంతిపొందిన పిమ్మట అన్నయుచెల్లెలును ఒండొరులను ప్రశ్నలువేసికొనుట కారంభించిరి. తనసోదరుఁడు సజీవుఁడయియున్నాఁడని చాతుర్యవతికి నిశ్చయముగా దెలియదు. సముద్రములో మునిఁగి పోయిన దనుకొన్నతనచెల్లెలు మరల బ్రతికివచ్చి పురుషుఁడుగా నెట్లుమాఱెనో విక్రమసింహుఁడును దానూహింపఁజాలకుండెను. అంతట చాతుర్యవతి తా నాతని చెల్లెలననియు మగవేషము వేసికొని యుంటిననియు తత్క్షణమే యందఱి ముందఱ నొప్పుకొనెను.

సోదరిసోదరు లిద్దఱు నేకరూపము గలవారగుటచేసంభవించిన భ్రమలు నివారణ మయినతరువాత స్త్రీని కామించిన భ్రాంతికయి యచ్చటివారు మోహినినిజూచి నవ్విరి. చెల్లెలికి బదులుగాఁ దానన్నగారిని వివాహమాడితినని తెలిసికొన్నప్పు డామూర్ఖ్యవలన మోహినికెంతమాత్రమునుచింతగలుగలేదు. మోహినియొక్కయీవివాహము చేతఁ దనయాశ లన్నియు పూర్ణముగా భంగమునొందఁగా నిష్ఫలము లయినతనయాశలతోడఁగూడ మోహినిమీఁది పట్టరానివలపును సహితమువిడిచి, రాజు తనచిత్తమునంతను దన కత్యంతప్రియుఁడుగా నింతవఱకు నుండి యిప్పు డత్యంతరూపవంతురా లగుప్రియురాలుగా మాఱిన చాతుర్యవతిమీఁదికి ద్రిప్పుకొనెను. అందుచేత రాజామెను ప్రసాదదృష్టితో వీక్షించి, శూరవర్మ మిక్కిలి చక్కనివాఁడని పలుమాఱు తనలోఁ దా ననుకొనుచుండుట స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని, ఆమె స్వభావసిద్ధమయిన స్త్రీవేషములోనే యున్నయెడల మఱెంత చక్క

నిదిగా నగపడునని భావించుకొనెను. తనపయి నకృత్రిమానురాగము గలదని పలుమా ఱామె తనతోఁ బలుకుచుండుటయు, అప్పుడామాటల యర్థమును పూర్ణముగా గ్రహింపలేక విశ్వాసి యైనభృత్యునియొక్క సంతోషవాక్యము లని తా ననుకొనుచుండుటయు, తలఁపునఁబాఱఁగా వెనుక గూఢార్థములుగా నుండిన యామెసుందరవాక్యములకుఁ దా నప్పుడు గ్రహింపఁగలిగినదానికంటె నధికార్థమున్న ట్లిప్పుడు తెలిసికొని చాతుర్యవతిని తనధర్మపత్నిగాఁ జేసికొనవలె నని నిశ్చయించుకొనెను. అట్లు నిశ్చయము చేసికొని రాజు 'ఓశూరవర్మా! నీకు నామీఁదఁ గలిగినంతప్రేమ మఱి యేస్త్రీమీఁదను లేదని నీవు నాతో వేమాఱు చెప్పియుంటివి. నీవు నానిమిత్తమయి మృదుస్వభావముగల స్త్రీశక్తికిమించిన కార్యభారమును పైనివేసికొని శక్తివంచన లేక నిర్వహింపఁ బాటుపడితివి. కాఁబట్టి నీవింతవఱకు నన్ను నీప్రభువునుగా భావించుకొనుచుంటివిగాన, నీవిఁక నీప్రభువునకు ప్రభ్వివయి వీరసేనునిరాణివి కమ్ము'' అని తనమనోరథమును దెలిపెను.

మోహిని తాను నిష్కారణురాలై నిరాకరించిన హస్తమును రాజు చాతుర్యవతివశము చేయఁదలఁకొనుట యెఱిఁగి, లోపలికి వచ్చి తనగృహాపావనము చేసి నాఁటిప్రాతఃకాలమునఁ దనకును విక్రమసింహునికిని వివాహము చేయించిన పురోహితునిచేతనే మధ్యాహ్నమున వివాహము చేయించుకొండని చాతుర్యవతీ వీరసేనులను ప్రార్థించెను. వా రాప్రార్థన నంగీకరించినందున యమళులైన యాసోదరీసోదరుల కిద్దఱికిని వివాహమహోత్సవము కూడ నేకదినముననే జరగెను. సముద్రమధ్యమున నోడ పగులునట్లు చేసి వారి నెడఁబాపి మొదటఁ గష్టపెట్టిన గాలివానయే తుదకు వారికి గొప్ప

సంబంధములను సమకూర్చి వారిని సుఖపెట్టుటకు హేతు వయినది. నడిసముద్రమున నోడపగులుటవలననే చాతుర్యవతి యుత్కలదేశపురాజయిన వీరసేనునికి భార్య యగుటయు, విక్రమసింహుఁడు మహాధనసంపన్నురా లయిన మోహినికి భర్తయగుటయు, సంభవించినవి.

బాక్సు ముద్రాక్షరశాల, రాజమహేంద్రవరము—1950.